

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

N U T A R I M A S
DĖL DOZIMETRINĖS KONTROLĖS RADIACINĖS AVARIJOS ATVEJU BENDRŲJŲ
NUOSTATŲ PATVIRTINIMO

1998 m. gegužės 12 d. Nr. 578
Vilnius

Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:
Patvirtinti Dozimetrinės kontrolės radiacinės avarijos atveju bendruosius nuostatus
(pridedama).

MINISTRAS PIRMININKAS

GEDIMINAS VAGNORIUS

VIDAUS REIKALŲ MINISTRAS,
PAVADUOJANTIS KRAŠTO APSAUGOS MINISTRĄ

VIDMANTAS ŽIEMELIS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos Vyriausybės

1998 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 578

DOZIMETRINĖS KONTROLĖS RADIACINĖS AVARIJOS ATVEJU BENDRIEJI NUOSTATAI

BENDROJI DALIS

1. Šie nuostatai reglamentuoja radiacinės avarijos židinyje bei kontroliuojamose zonose avarijos likvidavimo darbus dirbančių asmenų, gyventojų ir aplinkos dozimetrinės kontrolės vykdymo bendrąją tvarką.

2. Dozimetrine kontrole siekiama apriboti neigiamą jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį žmonėms, apsaugoti juos ir nustatyti aplinkos užterštumo radioaktyviosiomis medžiagomis laipsnį.

3. Radiacinės avarijos atveju vykdant dozimetrinę kontrolę, būtina vadovautis kriterijais, reglamentuojančiais jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos dozes pagal gyventojų grupes, ir norminiais aktais, kurie nustato laikinai leistiną žmogaus odos ir įvairių paviršių radioaktyvų užterštumą.

4. Šiuose nuostatuose vartojamos sąvokos:

4.1. *radiacinė avarija* (toliau vadinama – *avarija*) – netikėtas įvykis dėl aparatūros gedimo, technologinio proceso pažeidimų ar kitų priežasčių, kurio padarinius (arba galimus padarinius) būtina įvertinti radiacinės saugos ir saugumo požiūriu;

4.2. *atominės elektrinės avarija* – atominės elektrinės eksploatavimo sutrikimas, dėl kurio spinduliuojamų radioaktyviųjų medžiagų kiekis viršija nustatytas saugaus eksploatavimo normas ir pasklinda už projekte numatytą normalaus eksploatavimo ribų;

4.3. *avarijos padariniai* – dėl avarijos susidariusi kenksminga situacija, kai viršijamos leistinos radiacinio poveikio personalui, gyventojams ir aplinkai normos;

4.4. *išorinė apšvita* – išorinis jonizuojančiosios spinduliuotės poveikis žmogui;

4.5. *vidinė apšvita* – jonizuojančiosios spinduliuotės poveikis, sąlygotas radioaktyviosios medžiagos, patekusios į organizmą kvėpuojant, su maistu ar per odą;

4.6. *radiacinės avarijos židinys* – teritorija, kuri radiacinės avarijos metu užteršiama radioaktyviosiomis medžiagomis;

4.7. *lygiavertė dozė* – sugertoji dozė, patikslinta pagal biologinį jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį. Matavimo vienetas – sivertas (Sv);

4.8. *lygiavertės dozės galia* – lygiavertės dozės dydis per laiko vienetą. Matavimo vienetas – sivertas per valandą (Sv/h);

4.9. *ekspozicinė dozė* – vieno ženklo jonų, susidarančių veikiant jonizuojančiajai spinduliuotei, krūvių suma oro masės vienetu. Nusako atmosferos oro jonizacijos lygį. Matavimo vienetas – rentgenas (R);

4.10. *ekspozicinės dozės galia* – ekspozicinės dozės dydis per laiko vienetą. Matavimo vienetas – rentgenas per valandą (R/h);

4.11. *paviršiaus aktyvumo tankis* – tiriamojo objekto paviršiuje esančių radionuklidų aktyvumo ir paviršiaus ploto santykis (Bq/cm^2);

4.12. *dozimetras* – lygiavertei arba ekspozicinei dozei, jų galiai matuoti skirtas prietaisas, kuriam atlikta valstybinė patikra;

4.13. *paviršiaus aktyvumo tankio matuoklis* – paviršinės taršos lygiui matuoti skirtas prietaisas, kuriam atlikta valstybinė patikra;

4.14. *sekimo zonos*:

30 kilometrų sekimo zona – 30 kilometrų zona apie Ignalinos atominę elektrinę, galinti labiausiai nukentėti avarijos atveju. Ši zona griežtai kontroliuojama;

50 kilometrų sekimo zona – 50 kilometrų zona apie Ignalinos atominę elektrinę. Ši zona avarijos atveju atidžiai stebima, joje reglamentuojama atitinkama veikla.

5. Avarių atveju dozimetrinė kontrolė atliekama vadovaujantis šiais nuostatais ir institucijų, vykdančių gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbus, patvirtintais nuostatais arba taisyklėmis.

6. Šių nuostatų privalo laikytis visi juridiniai ir fiziniai asmenys, padedantys likviduoti avarijos padarinius.

BENDRIEJI DOZIMETRINĖS KONTROLĖS ORGANIZAVIMO PRINCIPAI

7. Už dozimetrinės kontrolės vykdymo organizavimą, koordinavimą ir kontrolę pagal savo kompetenciją atsako Sveikatos apsaugos ministerijos Radiacinės saugos centras (toliau vadinama – Radiacinės saugos centras) ir Aplinkos ministerijos Jungtinių tyrimų centras (toliau vadinama – Jungtinių tyrimų centras).

8. Dozimetrinė kontrolė vykdoma avarijos židinyje, sekimo zonose, kontrolės ir tarpiniuose bei galutiniuose evakuacijos punktuose. Jos sudedamosios dalys yra:

8.1. lygiavertės arba ekspozicinės dozės galios matavimas dozimetrais;

8.2. paviršiaus aktyvumo tankio matavimas;

8.3. gelbėjimo bei avarijos padarinių likvidavimo darbus dirbančių asmenų bei gyventojų individuali ir grupinė (grupė žmonių naudojasi vienu individualiu dozimetru) dozimetrinė kontrolė;

8.4. geriamojo vandens, maistinių žaliavų bei maisto produktų ir kitų bandinių, paimtų iš avarijos židinio arba sekimo zonų, radiometrinė kontrolė.

9. Visos gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose dalyvaujančių institucijų pajėgų grupės privalo būti apsirūpinusios dozimetrinės kontrolės prietaisais (dozimetrais, individualiais dozimetrais, paviršiaus aktyvumo tankio matuokliais) bei individualiomis apsaugos priemonėmis. Grupių nariai privalo būti nustatytą tvarka instruktuoti ir mokėti naudotis dozimetrinės kontrolės prietaisais. Prireikus dozimetrinės kontrolės prietaisais aprūpinama iš Valstybinio civilinės saugos rezervo.

10. Išėjimo iš avarijos židinio kontrolės punktuose, taip pat tarpiniuose evakuacijos punktuose dirba vietos savivaldos vykdomųjų institucijų sudarytos dozimetrinės kontrolės grupės, į kurių sudėtį privalo būti įtraukti teritorinių visuomenės sveikatos centrų arba jų filialų specialistai.

GELBĖJIMO IR AVARIJOS PADARINIŲ LIKVIDAVIMO DARBUOSE DALYVAUJANČIŲ ASMENŲ DOZIMETRINĖ KONTROLĖ AVARIJOS ŽIDINYJE IR IŠĖJIMO IŠ ŽIDINIO KONTROLĖS PUNKTUOSE

11. Asmenys, dalyvaujantys gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose, tam laikui prilyginami personalui, kuris dirba su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais. Apšvitos dozės kalendoriniais metais kiekvienu atveju gali būti didinamos dvigubai (100 mSv), arba vieną kartą per visą kalendorinių metų laikotarpį dešimteriopai (500 mSv). Apšvitos dozės gali būti didinamos gelbstint gyvybę arba siekiant išvengti sunkių sužalojimų, didelės kolektyvinės apšvitos dozės ar užkertant kelią katastrofai. Asmenys, dalyvaujantys gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose, turi būti informuoti apie galimą papildomą apšvitą ir sutikti dirbti tokiomis sąlygomis (sutikimas įforminamas raštu). Didesnę už leidžiamą apšvitos dozę visais atvejais privalo sankcionuoti Radiacinės saugos centras.

12. Priešgaisrinės apsaugos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos sudarytos radiacinės žvalgybos grupės avarijos židinyje atrenka bandinius radiometrinei kontrolei. Jų analizė pagal pasiskirstymą ir bandinių kilmę atliekama Radiacinės saugos centro arba visuomenės sveikatos centrų laboratorijose, Valstybinės veterinarijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių tyrimų centro laboratorijose.

13. Institucijos, siųsdamos savo darbuotojų grupes dirbti avarijos židinyje, paskiria grupių vyresniusius. Grupių vyresnieji atsako už grupės dozimetrinės kontrolės organizavimą ir kontrolę.

14. Asmenims, dalyvaujantiems gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose, išvykstant iš avarijos židinio:

14.1. įvertinama neuždengtų kūno vietų ir drabužių paviršinė tarša radionuklidais. Jeigu nustatoma per didelė kūno ir drabužių tarša, atliekama dezaktyvacija;

14.2. išmatuojama lygiavertės arba ekspozicinės dozės galia kuo arčiau kūno (drabužių) paviršiaus (taip sužinoma didžiausia dozės galia);

14.3. įrašomi individualių skaitmeninių ir indikacinių dozimetų rodmenys. Individualios dozimetrinės kontrolės organizavimo tvarką nustato Radiacinės saugos centras.

15. Dozimetrinės kontrolės rezultatai pagal dozimetrijos rūšis registruojami žurnaluose, kurių formą ir pildymo tvarką nustato Radiacinės saugos centras.

16. Pagal gautus dozimetrinės kontrolės duomenis institucijų, kurių darbuotojai dalyvauja gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose, paskirti grupių vyresnieji, vadovaudamiesi leidžiamos apšvitos dozėmis, sprendžia, ar jų darbuotojai gali toliau dirbti avarijos židinyje, ar būtina ištirti jų sveikatos pokyčius. Jeigu kai kurių darbuotojų gauta išorinės apšvitos dozė viršija 50 mSv, visais atvejais nedelsiant informuojamas Radiacinės saugos centras.

17. Institucijų paskirti grupių vyresnieji atsako už savo institucijų darbuotojų, dalyvaujančių gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose, individualios dozimetrinės kontrolės žurnalų tvarkymą bei laikymą. Individualios dozimetrinės kontrolės duomenys kas mėnesį perduodami Radiacinės saugos centrui, jeigu šis centras nenumatęs kitos duomenų perdavimo tvarkos.

18. Individualios dozimetrinės kontrolės žurnalas laikomas 45 metus.

EVAKUOJAMŲ GYVENTOJŲ DOZIMETRINĖ KONTROLĖ

19. Evakuojamų gyventojų dozimetrinė kontrolė vykdoma išėjimo iš avarijos židinio kontrolės punktuose, taip pat tarpiniuose evakuacijos punktuose.

20. Dozimetrinės kontrolės grupės įvertina kiekvieno evakuojamo gyventojo kūno (drabužių) paviršių taršą (Bq/cm^2); siekiamos nustatyti didžiausią dozės galią (mSv/h arba mR/h), išmatuoja lygiavertės arba ekspozicinės dozės galią kuo arčiau kūno (drabužių) paviršiaus ir įrašo individualios dozimetrinės kontrolės žurnaluose individualių dozimetų (jeigu evakuojamieji gyventojai juos turi) rodmenis (pavienių asmenų arba grupių).

21. Jeigu nėra galimybės gyventojus aprūpinti individualiais dozimetrais, individualios dozimetrinės kontrolės tvarką nustato Radiacinės saugos centras.

22. Konstatavus padidintą taršą, daroma dezaktyvacija. Pakartotinai atlikus dozimetrinę kontrolę ir įsitikinus, kad radioaktyvusis užterštumas neviršija normos, leidžiama vykti toliau.

23. Evakuojamų gyventojų dozimetrinės kontrolės duomenų higieninį įvertinimą atlieka Radiacinės saugos centro ir teritorinių visuomenės sveikatos centrų specialistai. Jeigu išorinės apšvitos dozė viršija 1 mSv, gyventojai siunčiami patikrinti mediciniškai.

24. Evakuojamų gyventojų individualios dozimetrinės kontrolės žurnalai pildomi pagal Radiacinės saugos centro nustatytą tvarką ir formą. Po evakuacijos šie žurnalai laikomi Radiacinės saugos centre.

25. Gelbėjimo bei avarijos padarinių likvidavimo darbuose dalyvaujančių asmenų ir evakuojamų gyventojų vidinės apšvitos kontrolę organizuoja Radiacinės saugos centras.

DOZIMETRINĖ KONTROLĖ SEKIMO ZONOSE

26. Kai prognozuojama, kad gyventojų išorinės ir vidinės apšvitos dozė neviršys 1 mSv per metus, dozimetrinė kontrolė sekimo zonoje vykdoma taip:

26.1. Radiacinės saugos centras pasirinktinai vykdo gyventojų ir asmenų, likviduojančių avarijos padarinius, individualią dozimetrinę kontrolę termoluminescenciniais dozimetrais;

26.2. termoluminescenciniai dozimetrai surenkami ir siunčiami į Radiacinės saugos centrą, kuris atlieka šių dozimetų rodmenų analizę, sudaro nustatytosios formos sąrašą ir pasiunčia juos institucijų, kurių darbuotojai dalyvauja gelbėjimo ir avarijos padarinių likvidavimo darbuose, paskirtiems atsakingiems asmenims. Termoluminescencinių dozimetų surinkimo, rodmenų analizės atlikimo, sąrašų sudarymo ir persiuntimo tvarką nustato Radiacinės saugos centras;

26.3. Radiacinės saugos centras atlieka radiacinio lygio sistemų užfiksuotų lygiavertės arba ekspozicinės dozės galios matavimų analizę ir teikia išvadas bei pasiūlymus;

26.4. geriamojo vandens, maisto produktų, maistinių žaliavų ir kitų bandinių radiometrinę analizę pagal bandinių kilmę atliekama Radiacinės saugos centro arba visuomenės sveikatos centrų laboratorijose, Valstybinės veterinarijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių tyrimų centro laboratorijose. Apibendrinti duomenys ir rekomendacijos pateikiami Ekstremalių situacijų valdymo centrui, laikantis Lietuvos Respublikos gyventojų apsaugos avarijos Ignalinos atominėje elektrinėje atveju plano ir jame numatytos tvarkos.
